

ЛІНГВАЛІЗАЦІЯ ТАКТИЛЬНИХ ЗАСОБІВ КОМУНІКАЦІЇ В ДРАМАТИЧНОМУ ТЕКСТІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ

Іванна Струк

*кандидат філологічних наук, асистент кафедри сучасної
української мови Чернівецького національного університету
імені Юрія Федьковича
iv.struk@chnu.edu.ua*

Тактильні контакти виступають як метакомунікативні маркери окремих фаз спілкування. Важливе значення вони мають на початку і в кінці бесіди. Найбільш поширеним серед них є рукостискання – символ довіри та знак поваги. Недарма німецький філософ І. Кант назвав руку „видимою частиною мозку” [2]. Цей жест може говорити як про зацікавленість людиною, так і про відсутність будь-якого інтересу до неї, може виражати впевненість або ж сигналізувати про слабкості, показати теплоту, відкритість і чесність або, навпаки, бажання щось приховати.

Метою нашої розвідки є аналіз тактильних засобів спілкування в драматичному тексті Лесі Українки, яка через ремарки майстерно передає найтонші відчуття та почуття дійових осіб, їхні бажання чи ставлення до співрозмовників у різноманітних комунікативних ситуаціях.

З-поміж тактильних засобів виділяємо жести-ілюстратори, що супроводжують мовлення в комунікативному акті, допомагають детальніше описати подію, явище. До них належать жести-повідомлення: 1) *дейктичні* (жести вказівним пальцем чи рукою); 2) *пиктографічні* (жести, які допомагають уявити розмір, форму або кількість описуваних предметів); 3) *пантомімічні* (виражальні рухи всього тіла або окремої його частини); 4) *експресивні*; 5) *ритуальні*.

У творах Лесі Українки найчастіше фіксуємо дейктичні жести, які скеровують увагу адресата на конкретний денотат. Указуючи рукою, пальцем на предмети, людей, тварин, комуніканти одночасно виокремлюють просторові координати, що уможливорює адекватне розуміння жеста адресатом. Їх вербалізують форми дієслівної лексики *показувати*, напр.: ГОДВІНСОН (*Показує на Річарда рукою.*) *Сей чоловік одразу став мені, мов камінь спотикання на дорозі...* (1, с. 74).

Експресивні жести представлені невербальними елементами, що маркують агресивну поведінку комунікантів (*загрожувати пальцем, сваритися пальцем*), напр.: РУСАЛКА (*Свариться пальцем на нього і дрібно сміється.*) *Добре я бачу твою ледачу вдачу...* (1, с. 205). Подекуди такий жест суперечить змісту вербальної інформації, що характеризується імпліцитністю, напр.: ХУСА *Ну! Гляди мені – шануйся! (Загрожує їй пальцем...)* (1, с. 200).

Емоційний стан мовця підсилюють симптоматичні жести, які найчастіше є мимовільними, вказують на відчай мовців: ДАНИЛО МАТИ (*сплескує руками*) *Ой лишенько! Іще не починала! Ой мій упадоньку! Що ж ти робила?* (1, с. 255); РУСАЛКА ПОЛЬОВА (*ламає руки і хитається від горя, як од вітру колос*). *Ой горенько! косо моя! косо моя золотая! Ой лишенько!..* (1, с. 253).

Експресивні невербальні компоненти можуть указувати й на самокритичну поведінку мовця. Такі жести, вербалізовані ремарками з опорою на дієслівну лексему *б'є*, виражають здивування мовця, підсилюючи штампи розмовного характеру, напр.: КАЛЕБ (*після читання б'є себе по лобі*) *Гай-гай! стареча пам'ять!* (1, с. 84)

Письменниця часто використовує тактильні засоби, що вказують на добре ставлення співбесідників один до одного, наприклад є виявом дружнього ставлення між чоловіками. Такі компоненти невербальної комунікації в ремарках омовлені дієслівними лексемами *стискати, подавати*, напр.: ДЖОНАТАН. *Піду до Ріверса. Бувай здоров! (Стискають руки) Що матері твоїй сказати?* (1, с. 120); ДЖОНАТАН (*задумавсь, далі подає Річардові руку*). *Ні, Річарде, не ворога ти бачиш* (1, с. 53).

Отже, тактильні компоненти в діалогічному мовленні дійових осіб Леся Українка використовує для виділення чи акцентування вербальних засобів, для посилення якої-небудь частини повідомлення, для додавання нової інформації до висловлювання. Вони супроводжують фатичне спілкування, є виявом симпатії та заспокоєння, сили та агресії, прихильного ставлення до співрозмовника.

Список використаної літератури

1. Леся Українка. Зібрання творів у 12 томах. Том 5: Драматичні твори (1909–1911). Київ, 1976. 356 с.
2. Моррис Д. Библия языка телодвижений / пер. с англ. Н. Караева. Москва, 2010. 672 с.